

A nemzeti kisebbségek védelmével kapcsolatos egyes nemzetközi fejlemények 2021-ben

A nemzeti kisebbségi témakör és terület a 2021-es év során olyan szempontból kedvezően alakult, hogy az idei évben több fórumon is foglalkoztak az említett réteg ügyeivel. Bár az Európai Unióban nem sikerült előrelépést elérni a nemzeti kisebbségek jogainak intézményes biztosítása szempontjából, az Európa Tanács 2021-ben megvalósuló magyar elnökségének prioritásai élére a nemzeti kisebbségek védelme került, ami által országunk sikeresen irányította rá a 27 ET-tagállam figyelmét a témakörre. Az EBESZ és ENSZ szintjén is történtek előrelépések, az EBESZ új nemzeti kisebbségi főbiztosa ez évben is több platformon és eseményen hangsúlyozta a kérdés fontosságát, az ENSZ kisebbségi jelentéstevője egyéb szervezetekkel karöltve pedig 2021-ben is folytatta a regionális fórumok megszervezését, hogy világszinten átfogó képet kapjon a kisebbségek helyzetéről és igényeiről.

A nemzeti kisebbségek európai uniós helyzete szempontjából az év negatívan indult, hiszen 2021. január 15-én az Európai Bizottság elutasította a Minority SafePack európai polgári kezdeményezést, illetve javaslatcsomagot, amelyet 1 123 422 uniós polgár támogatott. Az Európai Bizottság 2017 tavaszán jegyezte be az Európai Nemzetiségek Föderatív Uniója (FUEN) által elindított polgári kezdeményezést, amelynek célja az volt, hogy az Európai Bizottság foglalkozzon az őshonos nemzeti közösségek jogaival, és az Európai Unió fogadjon el kötelező érvényű jogi szabályozást a nemzeti és nyelvi kisebbségek védelme érdekében. Az aláírásgyűjtés sikeres volt, és a kezdeményezést az Európai Bizottság felé 2020. január 10-én nyújtották be. Az Európai Parlament 2020. október 15-én nyilvános meghallgatást tartott arról, ezt követően azonban év elején az Európai Bizottság kedvezőtlen döntést hozott a kezdeményezésről. A döntés ellen Hans Heinrich Hansen korábbi FUEN-elnök és Kelemen Hunor, az RMDSZ elnökének vezetésével 2021. március 24-én keresetet nyújtottak be az Európai Unió Bíróságához, hogy a Törvényszék semmisítse meg a Bizottság 2021. január 14-i közleményét, mivel az Európai Bizottság megsértette az EUMSZ 296. cikk második bekezdéséből eredő indokolási kötelezettségét, illetve nyilvánvaló értékelési hibát követett el, amikor megtagadta, hogy a sikeres Minority

SafePack – egymillió aláírás az európai sokszínűségért polgári kezdeményezést követően jogalkotási javaslatot fogadjon el.

A másik EU-s, nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos polgári kezdeményezés a *Kohéziós politika a régiók egyenlőségéért és a regionális kultúrák fenn tarthatóságáért* címet viselte, amivel kapcsolatban – több viszontagság után – 2019. május 7-én kezdődött meg az aláírásgyűjtés. A kezdeményezés célja, hogy az EU kohéziós politikájában kezelje kiemelt figyelemmel azokat a régiókat, amelyeket nemzeti, etnikai, kulturális, vallási, nyelvi sajátosságok különböztetnek meg az őket körülvevő régióktól. A kezdeményezés aláírási folyamatát elviekben 2020. május 7-én kellett volna lezárni, azonban a koronavírus miatt ezt az időszakot fél évvel, majd még két alkalommal három hónapra meghosszabbították. A kezdeményezést összesen 1 167 571 EU-s állampolgár támogatta, 2021. július 16-tól pedig az aláírások ellenőrzése, hitelesítése zajlik.

Az Európa Tanácsban (ET) hazánk az idei évben fontos szerepet töltött be, mivel június és november között Magyarország látta el az ET Miniszteri Bizottságának soros elnökségét. A magyar elnökség első helyi prioritása a nemzeti kisebbségek hatékony védelmének előmozdítása volt, aminek érdekében több hazai és strasbourgi esemény, konferencia megszervezésére is sor került, amelyeken magas rangú magyar és külföldi kormányzati képviselők, szakértők és kutatók vettek részt. A járványhelyzet ugyan lehetővé tette az események személyes részvétel melletti megtartását, azonban az érdeklődők online is követhették ezeket, ami által a konferenciák szélesebb rétegekhez jutottak el. Emellett fontos kiemelni, hogy a magyar elnökség a féléves elnökségi periódus végén kiadta a magyar külgazdasági és külügyminiszter, Szijjártó Péter által aláírt strasbourgi nyilatkozatot a nemzeti kisebbségek védelméről, ami megerősíti az ET nemzeti kisebbségvédelmi dokumentumainak, normáinak fontosságát, azoknak gyakorlatban történő alkalmazását, illetve további javaslatokat fogalmaz meg az Európa Tanács számára az említett témakörben. Az idei magyar ET-elnökség mindenképpen sikeresnek tekinthető a nemzeti kisebbségi kérdések képviselete szempontjából, mivel a megrendezett események által sikerült nemzetközi szinten is jobban felhívni a figyelmet a témakörre, az ezzel kapcsolatos jó gyakorlatokra és problémákra, illetve áttekinteni a jelenlegi helyzetet és felvázolni a jövőbeni célkitűzéseket. A nemzeti kisebbségi prioritáson túl természetesen a többi magyar ET-elnökségi célkitűzés keretében is számos esemény, konferencia, egyeztetés, szakmai és kultúrprogram valósult meg, így az ország sikeresen kiállt a számára fontosként, hangsúlyosként kezelt témák mellett, illetve a nagyszámú kulturális és egyéb esemény megszervezése által a magyar kultúrát is közelebb hozta az Európa Tanács többi tagállamához.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) keretében a szervezet új nemzeti kisebbségi főbiztosának a volt kazah külügyminisztert, Kairat Abdrakhmanovot 2020 végén nevezték ki, így a 2021-es év mandátumának első, kezdeti időszaka volt. A kisebbségi főbiztos több fórumon képviselte a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos ügyeket, illetve fontos magyar vonatkozásként például kiemelhető, hogy a főbiztos a magyar ET-elnökség keretében megszervezett magas szintű zárókonferencián előadóként vett részt. A szervezet, illetve az EBESZ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosának Hivatala 2021 nyarán ünnepelte a nemzeti kisebbségek oktatási jogairól szóló hágai ajánlások létrehozásának 25. évfordulóját, amit 1996. október 1-jén fogadott el és tett közzé a Nemzeti Kisebbségi Főbiztos Hivatala, kiemelten kezelve a nemzeti kisebbségek nyelvi oktatásának fontosságát és annak a nemzeti kisebbségek azonosságtudatának megőrzésében és elmélyítésében betöltött szerepét. A dokumentum, többek között, a decentralizációval és részvétellel, a köz- és magánintézmények szerepével, az alap-, közép- és felsőfokú kisebbségi oktatással, a kisebbségi oktatással a szakoktatásban, a tantervfejlesztéssel kapcsolatban fogalmaz meg javaslatokat. A Hivatal ebből az alkalomból 2021-ben konferenciát szervezett magas rangú nemzetközi előadók részvételével.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetén (ENSZ) belül a kisebbségi ügyekkel foglalkozó különleges jelentéstevő, Fernand de Varennes az előző, 2019-es és 2020-as évekhez hasonlóan 2021-ben is négy regionális fórumot szervezett meg (amerikai, afrikai–közel-keleti, ázsiai–csendes-óceáni, európai), többek között a Tom Lantos Intézettel karöltve, annak érdekében, hogy bizonyos kisebbségekkel kapcsolatos kérdésekről átfogó képet kapjon az adott régióban élőkől, illetve ajánlásokat fogalmazzon meg a fórumok által kijelölt témakörökben. Az idei év fórumainak témája a konfliktusmegelőzés és a kisebbségek emberi jogainak védelme volt. A négy regionális fórumon megfogalmazott ajánlásokat a jelentéstevő az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának 2022 márciusában tartandó 49. ülészakára készülő jelentésébe is beépíti, illetve a 2021 decemberében Genfben megrendezett ENSZ Kisebbségi Fórum 14. ülészakájának munkájához és ajánlásaihoz is felhasználták. A regionális fórumok az idei évben a következő tematikákat járták körül részletesen: a kisebbségeket érintő jelenlegi konfliktusok alapvető kiváltó okai; a kisebbségek emberi jogai és a konfliktusmegelőzés; a kisebbségi jogok érvényesülésének és a korai hatékony konfliktusmegelőzés akadályai; a kisebbségek védelmét és a konfliktusok megelőzését szolgáló emberi jogi mechanizmusok hiányosságainak felszámolásához vezető utak. A regionális fórumokon államok, ENSZ-szervezetek, nemzetközi és regionális szervezetek, nemzeti emberi jogi intézmények, civil szervezetek mellett

a kisebbségek képviselői, illetve kisebbségi szakértők is részt vettek, és a résztvevőknek lehetőségük nyílt szabadon elmondani tapasztalataikat, javaslataikat a fenti témakörben, illetve ezeket közösen megfogalmazott, egyeztetett ajánlásokba foglalni.

Emellett, ahogyan már fentiekben utaltunk rá, 2021 végén is sor került az ENSZ Kisebbségi Fórumának 14. ülészakára, amely a regionális fórumokhoz hasonlóan szintén a konfliktusmegelőzéssel és a kisebbségek emberi jogaival foglalkozott az ismertetett témakörök mentén.

A fenti rövid összefoglaló alapján látható, hogy az idei évben többször és több nemzetközi intézménynél is „terítékre került” a kisebbségek, illetve a nemzeti kisebbségek témaköre, ami pozitív fejleménynek tekinthető, hiszen a téma napirenden tartása nélkül jelentősebb előrelépést nem lehet elérni. Ezzel szemben azonban a multilaterális keretben megfogalmazott célkitűzések továbbra is csupán ajánlás jellegűek, és egyelőre sem az Európai Unióban, sem egyéb nemzetközi szervezetben nem sikerült elérni ezzel kapcsolatos szabályozás vagy további szabályozás létrejöttét. Ilyen módon az államok politikáik kialakítása során figyelembe vehetik ugyan a megfogalmazott ajánlásokat, de alapvetően a kisebbségek, nemzeti kisebbségek, a meglévő kötelező erejű normákon túl továbbra is az adott ország jóindulatára és esetlegesen, a bilaterális keretben elfogadott szabályozásra vannak utalva, ami sok esetben nem jelent kellő mértékű jogvédelmet.

2021. december 17.